

Andrzej DUNAJEWSKI

**Materiały do rozmieszczenia czapli siwej
(*Ardea cinerea cinerea* LINN.) w Polsce.**

**Materialien zur Verbreitung des Fischreiher
(*Ardea cinerea cinerea* LINN.) in Polen.**

(Tab. XII)

W nr. 4, Tomu I. Acta Ornith. Mus. Zool. Polon. zapoczątkował DOMANIEWSKI publikowanie danych dotyczących rozmieszczenia zwierząt łownych w Polsce, zawartych w kwestjonariuszach wydanych przez Małopolskie Towarzystwo Łowieckie i rozsyłanych w latach 1925 — 28 prenumeratom „Łowca” i „Łowca Polskiego” oraz przez Min. Rolnictwa nadleśnictwom państwowym. Praca niniejsza ma na celu zużytkowanie zawartych w tych kwestjonariuszach danych, dotyczących czapli siwej. Ponieważ jednak same te materiały nie wystarczyły do stworzenia dokładnego obrazu rozmieszczenia tego ptaka, zmuszony byłem zebrać jeszcze nowe informacje. Nieco danych zawierały kwestjonariusze rozsyłane przez Państwową Radę Ochrony Przyrody. Kwestjonariusze te zostały mi łaskawie wypożyczone do przejrzenia przez Prof. Dra WŁADYSŁAWA SZAFERA, za co składam Mu gorące podziękowanie. Pozatem wiele wiadomości otrzymałem listownie i ustnie. Tym wszystkim, którzy mi informacji udzielili również serdecznie dziękuję. Zużytkowałem także wiadomości i informacje, które posiadała Stacja Badania Wędrówek Ptaków w Warszawie od swoich współpracowników. Gnieźdzenie się czapeli w województwach poznańskim i pomorskim było już raz opracowane przez SOKOŁOWSKIEGO. (Niektóre rzadkie ptaki Województwa Poznańskie-

go) i WODZICZKĘ (Zabytki Przyrody na Pomorzu) zaś bardzo wiele miejsc łągowych leżących w lasach państwowych jest wymienionych w Komunikacie Zakładu Doświadczalnego Lasów Państwowych przez HAUSBRANDTA. Wszystkie dane zawarte w tych trzech publikacjach zostały uwzględnione i szczegółowo przytoczone w niniejszej pracy. Nie uwzględniłem natomiast zupełnie danych z przed roku 1925, bardzo zresztą skąpych, znajdujących się w literaturze. Dane te są zbyt trudne do sprawdzenia i zbyt dawne.

MATERJAŁY.

WOJEWÓDZTWO POMORSKIE.

1. WODZICZKO ADAM. Zabytki przyrody na Pomorzu. Pamiętnik Instytutu Bałtyckiego, Ser. Balticum, Zeszyt I., Poznań 1929. Wymienia następujące miejscowości w których czapla się gnieździ: pow. Starogard — nadleśnictwo Osieczno (leśn. Ocypel, oddz. 133, większa kolonja), pow. Tczew — nadl. Dębowo (kolonja), pow. Chojnice — nadleśnictwa Klosnowo i Laska, pow. Tuchola — nadleśn. Woziwoda, pow. Świecie — nadleśnictwa Dąbrowa, Osie, Wierzchlas, Szarlata, pow. Chełmno — kolonje czapli siwej w Reptowie pod Dąbrową (rezerwat hr. Alvenslebena), pow. Wąbrzeźno — nadleśnictwa Konstancjewo i Leśno, pow. Brodnica — (kolonje) nadl. Ruda (leśn. Bryńsk, oddz. 107 i 122) i nadl. Zbiczno (leśn. Górale, oddz. 154 i 163), pow. Lubawa — nadl. Kostkowo i Łąkorz.
2. SOKOŁOWSKI JAN. Niektóre rzadkie ptaki województwa poznańskiego. Spraw. Kom. Fizjogr. Polsk. Akad. Um. Tom 63, Kraków 1928. Wymienia kolonje czapel w woj. pomorskiem: „w nadleśnictwach państwowych: Lutówko (pow. Sępólno) 40 gniazd, Wierzchlas (Świecie) 20 gniazd, Przewodnik (Świecie) 15, Gieldoń (Chojnice) 50, Rytel (Chojnice) 15”.
3. HAUSBRANDT J. Inż. Komunikat Zakładu Doświadczalnego Lasów Państwowych w Warszawie. Kwartalny Biuletyn informacyjny. Wyd. Biura Delegata Ministra W. R. i O. P. do spraw Ochrony Przyrody. Kwartał I. 1934. Nr. 2. Kraków 1934. Wymienia następujące ochraniające miejsca łągowe czapli w nadleśnictwach państwowych: Dąbrowa, Warlubie (pow. Świecie), Klosnowo, Laska (pow. Chojnice), Leszno (pow. Wąbrzeźno), Kostkowo, Łąkorz (pow. Lubawa), Dębowo (pow. Tczew),

Zbiczno, Ruda (pow. Brodnica), Woziwoda (pow. Tuchola), Pelplin (pow. Tczew), Osieczno (pow. Starogard).

Powiat Brodnica.

4. SOKOŁOWSKI WINCENTY. Nadleśnictwo Lidzbark. „Kolonja czapel gnieźdzących się występuje w Państwowym Nadleśnictwie Ruda”. 9 II 1928¹⁾.
5. HASZKIEWICZ FR. K. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Ruda. „Istnieje kolonja czapel, do 100 gniazd”. 3 II 1928.
6. PSYK LUDWIK. Leśniczy państwowy. Leśnictwo Królewski Bryńsk. List: „na terenie nadleśnictwa Ruda, leśnictwa Królewski Bryńsk znajduje się kolonja czapli siwej w oddziale 122 i 107, razem około 100 gniazd, z których w roku bieżącym było zajętych tylko około 40 w oddz. 107”. 7 X 1934.
7. KOZIKOWSKI J. Brodnica. Wiadomość o kolonji czapel w nadleśnictwie Zbiczno.
8. SOBACZYŃSKI FELIKS. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Zbiczno. „Kolonja ca 120 gniazd w oddz. 154 leśn. Górale”. 3 II 1927.
9. Nadleśnictwo Państwowe Zbiczno. List: „na terenie nadleśnictwa w oddz. 154 leśn. Górale znajduje się kolonja czapel licząca ponad 100 gniazd”. 20 X 1934.

Powiat Chełmno.

10. SIMM K. [Czapla siwa (*Ardea cinerea* L.) w Reptowie na Pomorzu. Ochrona Przyrody. Z. 4, Kraków 1924. Opis kolonji w wymienionej w tytule miejscowości.
11. RAKOWIECKI T. Majętność Reptowo, pocz. Ostromecko, pow. Chełmno. List: „kolonja czapel w Reptowie w obecnym roku przedstawiała około 250 par. Były zajęte wszystkie gniazda”. 8 XII 1934.

Powiat Chojnice.

12. ŁUKOWICZ JAN, Dr. Chojnice. „jedna kolonja c. 40 gniazd w nadleśn. Rytel, leśn. Kosowa Niwa oddział 127”. 17 II 1926.
13. ROMANOWSKI STANISŁAW. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Rytel. List: „stwierdzam istnienie kolonji w oddz. 320 a,

¹⁾ Daty omieszczone przy końcu poszczególnych informacji oznaczają daty odesłania kwestjonariusza.

321 b, leśnictwa Kosowa Niwa. Kolonja mieści się na drzewostanie sosnowym. Około 40 gniazd czaplich na powierzchni około 25 ha". 22 X 1934.

14. TRZEMESKI ZBIGNIEW. Leśniczy państwowy. Nadleśnictwo Klosnowo, leśnictwo Bachorze. List: „czaple założyły kolonję składającą się z 8 gniazd, w roku 1933 na wiosnę. Kolonja znajduje się na terenie leśnictwa Bachorze oddz. 193, między jeziorami. Najbliższa wioska jest Małe Swornegacie, oddalona od kolonji ca 3,5 km". 8 III 1934.

15. SAJDAK Inż. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Giełdoń. List: „niema na terenie tut. nadl. ani w okolicy kolonji czapel". 23 X 1934.

16. Nadleśnictwo Państwowe Laska. List: „niema kolonji czapli siewej". 23 X 1934.

Powiat Lubawa.

17. MODZELEWSKI STEFAN. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Kostkowo. Podaje wiadomość o istnieniu kolonji czapel w leśnictwach Kostkowo i Giertoż, liczących około 30 gniazd zajętych. 28 XII 1925.

18. MODZELEWSKI STEFAN. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Kostkowo. Podaje wiadomość o istnieniu kolonji czapel w leśnictwach Kostkowo i Giertoż, liczących około 20 gniazd zajętych. 5 II 1928.

19. Nadleśnictwo Państwowe Kostkowo. Zawiadamia listownie, że kolonja czapel w tem nadleśnictwie istnieje. 13 II 1933.

20. DZIEWÓLSKI JAN. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Łąkorz. „Kolonja czapel znajduje się nad jeziorem Partęciny na granicy nadleśnictw Łąkorz i Mścín. Kolonja liczy około 12 gniazd" 3 II 1928.

Powiat Morski.

21. ————. „Państw. leśn. Gniewowo, gm. Gniewowo, pow. Morski, woj. Pomorskie, czapla gnieździ się pojedynczo". 1928.

22. NOWICKI Inż. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Gniewowo. List: „Donoszę, iż na terenie tut. nadleśnictwa nie gnieździ się czapla". 12 XI 1934.

Powiat Sępólno.

23. SKWARC K. Inż. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Lutówko. „Kolonja czapel istnieje w leśn. Nowydwór. Kolonja liczy około 30 — 40 gniazd". 1928.

24. PAŁUBICKI FRANCISZEK. Leśniczy państwowy, współpracownik Stacji Badania Wędrówek Ptaków w Warszawie. Obrządkował młode czaple w kolonji w leśnictwie Nowydwór w roku 1933.

Powiat Starogard.

25. KARNEY J. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Osieczno. „Kolonja czapel znajduje się w nadleśnictwie Osieczno, leśnictwie Ocypel. Kolonja liczy — 50 gniazd”. 1928.

26. ŻARNOWSKI JAN. Porucznik W. P. i sekretarz Starog. Klubu Myśl. Starogard. „Czapla gnieździ się co roku po 5 do 10 par w miejscowościach Bielawki, Głazewo, Osieczno, Osiek, Jawor-nik.” 10 I 1926.

27. WALKUSZ ALEKSANDER. Nadleśniczy państwowy, współpracownik Stacji Badania Wędrówek Ptaków w Warszawie obrządkował młode czaple w kolonji w leśnictwie Ocypel w r. 1934.

28. M——— KAZIMIERZ. Nadleśniczy państwowy. Nadleś-nictwo Wirty. „Czapla gnieździ się nad jeziorami”. 4 II 1928.

29. K———. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Drew-niaczki. „Gnieździ się”. 8 II 1928.

30. TURCZYN STANISŁAW. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnic-two Błędno. „10 gniazd stwierdzonych. Zgrupowane po 5 gniazd w drzewostanach starych, poprzednio kolonja była liczniejsza, przez konieczność wyrębu drzew uschłych, część gniazd zniszczono”. 13 II 1928.

31. TOMASZEWSKI W. Inż. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnic-two Błędno. List: „istnieje jeszcze kolonja czapel w ilości około 50 gniazd w oddz. 69 leśnictwa Kałębica”. 23 X 1934.

Powiat Świecie.

32. SZCZEPAŃSKI F. Leśniczy państwowy. Gmina Warlubie, miejscowość Dobre. „W rejonie leśnictwa gnieździ się 8 — 12 sztuk rocznie”. 25 XII 1925.

33. PŁOSZYŃSKI. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo War-lubie. „Gnieździ się. Około 15 gniazd”. 4 II 1928.

34. WIRKUS. Leśniczy państwowy. Nadleśnictwo Warlubie. List: „Nadleśnictwo donosi, że na terenie takowego znajduje się kolonja czapel siwych”. 23 X 1934.

35. SMOLIŃSKI STEFAN. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Wierzchlas. „Na jeziorach Mukrz i Suchom w obrębie nadleś-

nictwa Wierzchlas, przeważnie zalatuje, gniazd znalazłem tylko cztery". 6 II 1928.

36. WYSIŃSKI Inż. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Wierzchlas. List: „na terenie tut. nadleśnictwa znajduje się kolonja czapli siwej ca 150 sztuk w oddz. 190 leśnictwa Sarnówek". 31 X 1934.

37. GOEBEL RAJMUND. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Przewodnik. „Gnieździ się, jest 15 — 20 gniazd". 6 II 1928.

38. OSSOWSKI LEON. Kand. leśn. Bielsk, p. Smętowo. „Nadleśnictwo Przewodnik pow. Świecie gnieździ się. Kolonja ca 40 gniazd". 19 I 1926.

39. SAKOWSKI Inż. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Dąbrowa. List: „czapla siwa przylatuje tylko na żerowiska do znajdujących się na terenie nadleśnictwa bagien". 27 X 1934.

Powiat Tczew.

40. LORKOWSKI EDWIN. Leśniczy państwowy. Leśnictwo Bielawski Las. „Gnieździ się w tutejszym leśnictwie w oddz. 66 na 80-letnim drzewostanie sosnowym, 5 — 8 gniazd rocznie". 7 I 1926.

41. BĄCZKOWSKI AŁOJZY. Leśniczy państwowy, współpracownik Stacji Badania Wędrówek Ptaków w Warszawie, obrączkował młode czaple w kolonji w leśnictwie Bielawski Las, nadleśnictwa Pelplin w roku 1933.

42. Nadleśnictwo Państwowe Dębowo. List: „w tutejszym nadleśnictwie, w leśnictwie Opalenie w oddziale 101 gnieździły się w bieżącym roku czaple. Było zajętych 3 gniazda po 2 czaple, które wyprowadziły razem 8 czapli młodych". 9 XI 1934.

Powiat Tuchola.

43. Państwowe Nadleśnictwo Woziwoda. „Czapla gnieździ się kolonjami. W nadleśnictwie Woziwoda około 100 gniazd". 14 II 1928.

44. KAMIŃSKI K. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Woziwoda. List. „Kolonja czaple znajduje się na terenie n-ctwa w leśnictwie Zielonka". 13 XII 1934.

45. ULISCH KONRAD. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Zamrzenica. „Gnieździ się w małej ilości". 8 II 1928.

46. Nadleśnictwo Państwowe Zamrzenica. List: „czaple spotyka się, lecz kolonji czaplich niema". 23 X 1934.

47. KENTZER BOLESŁAW. Rolnik. Łąsko Wielkie, pow. Bydgoszcz, woj. Poznań. „W miejscowości Kamiénica, pow. Tuchola gnieździ się”. 4 I 1926.
48. JANTA-POLCZYŃSKI ALEKSANDER. Student. Mała Komorza, pow. Tuchola. „W okolicy Małej Komorzy (Kamiénica) występuje. W puszczy Tucholskiej znajdują się kolonje”. 31 XII 1925.

Powiat Wąbrzeźno.

49. KOSZUTSKI MIECZYSLAW. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Leśno. „W leśnictwie Strębacznó gnieździ się w ilości około 10 par. Kolonja znajdowała się w leśnictwie Strębacznó oddz. 76 i 77 w ilości około 100 par. W roku 1916 i 1917 została kolonja wytępiona przez wojska i władze niemieckie. Podług opowiadania ludności miejscowej”. 6 II 1928.

WOJEWÓDZTWO POZNAŃSKIE.

50. SOKOŁOWSKI JAN. ¶Niekótre rzadkie ptaki województwa poznańskiego. Sprawozd. Komisji Fizjogr. Polsk. Akad. Um. Tom. 63, Kraków 1928. Wymienia następujące kolonje czapel w województwie poznańskim: pow. Międzychód, nadleśn. Sie-raków, leśn. Kukułka, wyspa Czapliniec na jeziorze Kłosowskim, około 80 gniazd; pow. Wągrowiec, nadleśnictwo Durowo, leśnictwo Dębina, przeszło 100 gniazd; pow. Leszno, nadleśnictwo Włoszakowice około 100 gniazd; pow. Żnin, nadleśnictwo Gołąbki blisko 150 gniazd, pow. Śrem, Krajkowo 47 gniazd; pow. Wyrzysk, Grabowo 30 gniazd; pow. Mogilno, Szczepanowo 20 gniazd; pow. Międzychód, Bucharzewo 20 gniazd; pow. Strzelno, Miradz 48 gniazd; pow. Wolsztyn, Nowina 65 gniazd, pow. Szubin, Łabiszyn 20 gniazd; pow. Bydgoszcz, Potulice 30 gniazd. Oprócz tego znajduje się jeszcze nieco gniazd pojedynczo rozrzuconych po całym Poznańskim.

51. HAUSBRANDT J. Inż. Komunikat Zakładu Doświadczałnego Lasów Państwowych w Warszawie. Kwartalny Biuletyn informacyjny. Wyd. Biura Delegata Ministra W. R. i O. P. do spraw Ochrony Przyrody. Kwartał I, 1934, Nr. 2. Kraków 1934. Wymienia następujące ochraniańe miejsca lęgowe czapli w nadleśnictwach państwowych: Włoszakowice (pow. Leszno), Miradz (pow. Mogilno), Durowo (pow. Wągrowiec), Grabowno (pow. Wyrzysk), Gołąbki (pow. Żnin).

Powiat Bydgoszcz.

52. DORSKI. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Stronno w Koronowie. „Czapla gnieździ się; kolonij czapli niema, zauważono dwie pary z młodymi”. 6 II 1928.

Powiat Gniezno.

53. PRZYŁĘCKI HIPOLIT. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Skorzęcin. „Gnieździ się na wysokich sosnach w leśnictwach Krzyżówka i Starydwór. 10 — 15 gniazd”. 4 II 1928.

54. Nadleśnictwo Państwowe Skorzęcin. List: „na terenie nadleśnictwa nie gnieździły się w b. r. czaple”. 8 XI 1934.

Powiat Kępno.

55. Nadleśnictwo Sokolniki w Rysiu. Pow. Wieluń, woj. Łódź. „Gnieździ się w lasach położonych po drugiej stronie Proсны w pow. Kępińskim, n-wo Rychtal”. 18 II 1928.

Powiat Kościan.

56. WIŚNIEWSKI ANTONI. Leśniczy państwowy, przewodniczący Koła Ligi Ochrony Przyrody w Kościanie. Racot pow. Kościan. List: „jest 1 kolonja w tut. powiecie nad kanałem Obrzańskim, koło wsi Kotusz, licząca 60 gniazd, nie wszystkie rok rocznie zamieszkiwane przez czaple. Pozatem w kilku miejscach są gniazda pojedyncze w ilości około 20 sztuk”. 19 XI 1934.

Powiat Leszno.

57. RÓŻYCKI F. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Włoszakowice. Wiadomość o istnieniu kolonji w nadleśnictwie Włoszakowice. 1928.

58. KŁOS ANTONI Inż. Nadleśniczy państwowy, współpracownik Stacji Badania Wędrówek Ptaków w Warszawie, obrączkował młode czaple w kolonji w nadleśnictwie Włoszakowice w roku 1934.

Powiat Międzychód.

59. Nadleśnictwo Państwowe Bucharzewo. „Gnieździ się. W sąsiednim nadleśnictwie Sieraków jest kolonja czapel, około 150 sztuk”. 1 I 1926.

60. (nazwisko nieczyt.) PAWEŁ. Staremiasto, pow. Szamotuły. „Kolonja czapel znajduje się w lasach państwowych Sieraków, na wyspie na jeziorze”. 24 XII 1925.

61. Państwowe Nadleśnictwo Bucharzewo. „W sąsiednim nadleśnictwie Sieraków, leśnictwo Czapliniac znajduje się kolonja czapel”. 30 I 1928.

62. Nadleśnictwo Państwowe Sieraków. List: „Kolonja czapel znajduje się w nadleśnictwie Sieraków. Czaple zajmują wyspę położoną na jeziorze Kłosowskim. W bieżącym roku zajęły czaple blisko 50 gniazd”. 14 XII 1934.

63. Nadleśnictwo Państwowe Międzychód. „Zauważono 3 gniazda”. 3 II 1928.

Powiat Mogilno.

64. Państwowe Nadleśnictwo Szczepanowo. „Nadleśnictwo Szczepanowo, leśnictwo Mierucinek oddział 25 gnieździ się, kolonja ca 15 gniazd”. 5 II 1928.

65. BOROWICZ. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Szczepanowo. List: „kolonja czapel znajduje się w leśnictwie Mierucinek. W roku bież. zajętych było 8 gniazd”. 10 XII 1934.

66. WAGŁAWIK JAN. Nadleśniczy [państwowy. Nadleśnictwo Miradz. „Nadleśnictwo Miradz, leśnictwo Ostrowo, znajdują się dwie kolonje (jedna około 40 gniazd druga nieco mniejsza)”. 3 II 1928.

67. Nadleśnictwo Państwowe Miradz. List: „na terenie tutajszego nadleśnictwa w tym roku gnieździły się czaple; zajętych było 200 gniazd” 1 XII 1934.

Powiat Oborniki.

68. NOWAK FRANCISZEK. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Kąty. „Kolonja znajduje się w rewirze Brzeźno”. 1 II 1928.

69. KŁOS ANTONI Inż. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Kąty. List: „kolonja czapel znajduje się w rewirze Brzeźno. Ilość zajętych gniazd w roku 34 wynosiła 23”. 5 I 1935.

70. MARTYNEC LEON Inż. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Oborniki. „Gnieździ się”. 10 I 1926.

Powiat Ostrów Wielkopolska.

71. Sz———— MIECZYSLAW. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Glińnica. „Nadl. Glińnica; gnieździ się 20 — 30 sztuk”. 9 III 1928.

72. HRYNIEWIECKI. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Świeca. List: „kolonja czapel znajduje się w gaj. Bartnie nadl. państw. Glińnica”. 6 XI 1934.

Powiat Poznań.

73. KACZMAROWSKI. Państwowy rewirowy leśniczy. Jezierce. „Leśnictwo Promno; znajduje się kolonja czapel, około 10 par”. 4 II 1928.
74. Nadleśnictwo Państwowe Zielonka (zawierające leśnictwo Promno). List: „na terenie tutejszego nadleśnictwa kolonji czapel niema”. 7 XII 1934.

Powiat Śrem.

75. RUDNICA-MEJER TADEUSZ. Nadleśniczy Fundacji „Zakłady Kórnickie”. Kórnik. „Nadleśnictwo Kórnik, gnieździ się 12 sztuk”. 18 I 1926.
76. RUDNICA-MEJER TADEUSZ. Nadleśniczy. Kórnik. „Nadleśnictwo Różanna gnieździ się około 30 czapli”. 2 II 1926.
77. UNRUG FRANCISZEK. Emer. prokurator, ziemianin. Sowiniec, poczta Mosina. „Sowiniec nad Wartą; gnieździ się”. 8 I 1926.
78. ZALESKI. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Mosina. „W leśnictwie Krajkowo jest kolonja czapel, około 500 sztuk”. 9 II 1928.
79. WIŚNIEWSKI ANTONI. Leśniczy państwowy, przew. Koła Ligi Ochrony Przyrody w Kościanie. Racot pow. Kościan. List: „wiadomo mi o kolonji czapel w leśnictwie państwowem Krajkowo w nadleśn. państw. Mosina, nad Wartą. Kolonja liczyć będzie przypuszczalnie około 100 gniazd”. 19 XI 1934.

Powiat Wągrowiec.

80. SUCHOCKI STANISŁAW ADAM Inż. Inżynier-leśnik. Nadleśnictwo państwowe Osiek Wielki. „Nadleśnictwo państw. Durowo, pow. Wągrowiec, liczna kolonja na 200-letnich dębach”. 7 I 1926.
81. ZELL. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Durowo. „Leśnictwo Dębina; występuje w kolonjach w drzewostanach dębowych, około 70 — 100 sztuk”. 30 I 1928.
82. Nadleśnictwo Państwowe Durowo. List: „na terenie nadleśnictwa znajduje się w oddz. 10-ym kolonja czapli, która zajmuje powierzchnię około 5 ha. Kolonja liczyła w roku bieżącym około 90 gniazd obsadzonych. W porównaniu z dwoma ubiegłymi latami zauważono znaczne zwiększenie się ilości zajętych gniazd (w latach 1932 i 1933 naliczono około 50 szt. zajętych gniazd)”. 7 XII 1934.

Powiat Wolsztyn.

83. PENSKOŁA STEFAN. Student. Rakoniewice, pow. Wolsztyn. „Siekówko, Tarnowo, Terespol, Faustynów, wogóle wszystkie miejscowości nad Obrą, gnieździ się”. 5 I 1926.
84. SOKOŁOWSI JAN DR. Rawicz, ul. Trzeciego Maja 4. List: „W Nowinie p. Chobienice (powiat Wolsztyn) wystrzelano czaple w r. 32 i gniazda pozrzucono”. 27 IX 1934.

Powiat Września.

85. BUDNIAK FRANCISZEK. Leśniczy państwowy. Czeszewo. „Gnieździ się ca 6 — 8 sztuk”. I II 1928.
86. SOKOŁOWSKI JAN DR. Rawicz, ul. Trzeciego Maja 4. List: „kolonja założona w r. 34 z 6-ciu zajętych gniazd nad Wartą w Czeszewie, na terenie lasów państwowych”. 27 IX 1934.

Powiat Wyrzysk.

87. JAGODZIŃSKI WŁADYSŁAW. Nadleśniczy prywatny. Samostrzele nadleśnictwo Borek. „Łąki i lasy Samostrzelskie, gnieździ się w ilości mniej więcej 5 gniazd”. 27 XII 1925.
88. ROMANOWSKI LEON. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Grabowno. „Leśnictwo Zelgniewo i Śmiłowo, nad jeziorem Kopskim; gnieździ się, do 20 gniazd”. 7 II 1928.
89. Leśnictwo Państwowe Śmiłowo. List: „Na terenie nadleśnictwa Grabowno, leśnictwa Śmiłowo znajduje się kolonja czaplel na drzewach sosnowych przy jeziorze. Przymuszczałnie zajętych gniazd było około 50-ciu”. 9 XI 1934.

Powiat Żnin.

90. METZIG TADEUSZ. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Gołąbki. „Kolonja do 100 gniazd”. 31 I 1928.
91. ROSOCHOWICZ J. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Gołąbki. List: „na terenie tutejszego nadleśnictwa gnieździły się czaple w oddziale 67 i zajęły około 60 gniazd”. 22 XI 1934.

WOJEWÓDZTWO ŁÓDZKIE.**Powiat Koło.**

92. ŁUSZCZEWSKI JAN. Łowczy prywatnego Tow. Łowieckiego. Dęby Szlacheckie, pow. Koło. „Gnieździ się w leśnictwie Chełmno w nadl. Kolskiem, do 60 gniazd rocznie”. 27 XII 1925.

93. PLESZCZYŃSKI Z. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Koło. List: „Czaple występują jedynie w lesie Orle (pow. Nie-szawa, woj. Warszawskie)”. 26.XI 1934.

Powiat Wieluń.

94. PUSTOŁA BOLESŁAW i OLĘDZKI JAN. Leśniczowie. Nadleśnictwo Swisłocz, pow. Wołkowysk, woj. białostockie. „W pow. wieluńskim, n-ctwie Rudniki, obrębie Wronia-Woda znajduje się nad Wartą kolonja czapel około 20 szt.”. 10 II 1928.

WOJEWÓDZTWO WARSZAWSKIE.

Powiat Lipno.

95. SZANCER S. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Lipno. List: „do roku 1918 czaple bardzo licznie gnieździły się w lesie „Borek” leśnictwa Bór-Królewski, gm. Skępe; obecnie jednak nie-ma ich tam zupełnie. Sporadycznie gnieźdzą się obecnie obok jezior w okolicy wsi Wólka (obręb „Koziołek” lasów należących do majątku prywatnego Skępe)”. 15 XII 1934.

Powiat Niezawa.

96. ŁUSZCZEWSKI JAN. Łowczy prywatnego tow. łowieckiego. Dęby Szlacheckie, pow. Koło, woj. łódzkie. Wiadomość o kolonji w leśnictwie Sarnowo, pow. Niezawa, nadleśn. Koło. 27 XII 1925.

97. Nadleśnictwo Państwowe Koło. „Kolonja znajduje się w lesie Orle w pow. niezawskim. Około 50 gniazd”. 3 II 1928.

98. DARNIKIEWICZ WINCENTY. Leśniczy państwowy. Leśnic-two Sarnowo. List: „w lesie Orle jest kolonja czapel obecnie tylko 10 gniazd na powierzchni starego drzewostanu sosnowego 20 ha. Przed 15-tu laty, kiedy powierzchnia drzewostanu była większa, kolonja czapel liczyła do 30 i więcej gniazd”. 1 X 1934.

Powiat Przasnysz.

99. KWIECIŃSKI JERZY. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Pruskołęka. „Kolonja znajduje się w miejscowości Olszewka Pru-skołęka. Więcej niż 100 sztuk”. 2 II 1928.

100. Nadleśnictwo Państwowe Pruskołęka. List: „na terenie tut. n-ctwa niema kolonji czapel”. 11 XII 1934.

Powiat Włocławek.

101. Kujawskie Towarzystwo Racjonalnego Łowiectwa w Włocławku. „Kujawy — okolice Włocławka; gnieździ się po kilkanaście sztuk na kępach wiślanych”. 6 II 1926.

WOJEWÓDZTWO KIELECKIE.**Powiat Kozenice.**

102. WODZICKI KAZIMIERZ Inż. Dr., Docent Uniw. Jag. [Kraków, św. Anny 6. List: „Kolonja czapel w miejscowości Trzebień, poczta Magnuszew, pow. Kozenice w roku 1932 liczyła 7 gniazd na topolach, nader ciekawie umieszczonych na suchych zupełnie gałęziach”. 24 IX 1934.

WOJEWÓDZTWO BIAŁOSTOCKIE.

103. GŁĘBOCKI ROMAN. Starszy referendarz Kolei Państwowych. Białystok, Dyrekcja P. K. P. „Województwo Białostockie — gnieździ się. Kolonje spotykałem w całym województwie, najwięcej w powiecie szczuczynskim na rzece Bóbr”. 29 XII 1925.

104. HAUSBRANDT J. Inż. Komunikat Zakładu Doświadczalnego Lasów Państwowych w Warszawie. Kwartalny Biuletyn Informacyjny. Wyd. biura Delegata Ministra W. R. i O. P. do spraw Ochrony Przyrody. Kwartał I. 1934, Nr. 2, Kraków 1934. Wymienia następujące ochraniające miejsca lęgowe czapli w nadleśnictwach państwowych: Głuszniewo (pow. Grodno), Rajgród (pow. Szczuczyn), Grajewo (pow. Szczuczyn), Jałówka (pow. Wołkowsk.).

Powiat Augustów.

105. ADAMCZEWSKI STEFAN. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Augustów. „Lasy n-ctwa Augustów — gnieździ się. W lasach miasta Augustowa była kolonja, która w ostatnich dwu latach nie była zajęta przez większą ilość czapel”. 4 II 1928.

Powiat Bielsk Podlaski.

106. ZASZTOWT JAN. Inżynier. Bielsk P. „Koło miasta Boćki gnieździ się w znacznej ilości”. 24 XII 1925.

107. SZARRAS LUCJAN. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo

Nurzec, gm. Radziwiłłówka. „Gnieździ się w oddz. 10 leśnictwa Nurzec, kolonji jednak nie tworzy”. 1 III 1928.

108. LEWIŃSKI JERZY. Leśniczy państwowy. Leśnictwo Narew w Podwaśkach. „Gnieździ się pojedynczo w leśnictwie Narew”. 9 III 1928.

109. RUSSEL STANISŁAW. Mętna, pow. Bielsk Podl. Wiadomość o dwu świeżo założonych gniazdach w Wajkowie nad Bugiem (gmina Radziwiłłówka), 1933.

Powiat Grodno.

110. RUSSEL STANISŁAW. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Berszty. „Gnieździ się pojedynczo, gniazda były wykryte niejednokrotnie, kolonji nikt nie spotykał”. 23 II 1928.

111. GALACHOWSKI. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Orany, woj. wileńskie. „Uroczysko Czapkiele, miejsc. Marcinkańce, pow. Grodno, woj. Białystok, gnieździ się. Kolonji niema”. 8 II 1928.

112. ROMEJKO-HURKE JAN. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Głuszniewo. List: „na terenie tut. n-ctwa czaple gnieźdzą się stale. W tym roku było zajętych około 20 gniazd. Przed 2 laty czaple gnieździły się o 1,5 km na południe od obecnego miejsca i porzuciły stare miejsce”. 15 XI 1934.

Powiat Łomża.

113. KUCHAREK BOLESŁAW. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Kolno. „Gnieździ się. Kolonji niema”. 6 II 1928.

114. Nadleśnictwo Państwowe Łomża. „Gnieździ się. Kolonji niema”. 19 IV 1928.

115. Nadleśnictwo Państwowe Nowogród. „Leśń. Gawrychy — gnieździ się. Kolonji niema”. 2 VIII 1928.

Powiat Ostrów Mazowiecka.

116. Nadleśnictwo Państwowe Jegiel. Ślepioty, gmina Bramszczyk. „N-two Jegiel; gnieździ się po kilka sztuk co roku”. 14 III 1928.

117. MAŁICKI JAN. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Ostrów Mazowiecka. „Nadleśnictwo Ostrów, leśnictwo Grabownica, uroczysko Czaplenieć w oddziale 67 i 79 liczna kolonja, 70 — 100 gniazd”. 25 II 1928.

118. ANTONIAK ZYGMUNT. Leśniczy państwowy. Nadleśnictwo Grabownica. List: „Kolonja czapel siwych na terenie n-ctwa

Grabownica liczy ogółem około 40 gniazd. Początkowo wszystkie były zgrupowane w uroczysku „Czaplenieć” w oddz. 86, 87 w starym drzewostanie sosnowym. Wiosną 1934 powstała druga kolonja licząca 10 gniazd w oddz. 47 oddalonym od ur. Czaplenieć 2 — 2,5 km”. 10 X 1934.

Powiat Sokółka.

119. MALIBO WŁADYSŁAW. Leśnik. Leśnictwo Klin, gmina Szudziałowo. „Samogrud, wieś Babiki, gminy Odelsk; gnieździ się do 10 sztuk”. 10 IV 1928.

Powiat Szczuczyn.

120. BAŃKOWSKI CZESŁAW. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Białystok w Katrynce. „Kolonje czapeli znajdują się w nadleśnictwach Rajgród (około 50 gniazd na sosnach) i Grajewo (uroczysko Żebry około 20 gniazd) powiatu szczuczyńskiego”. 16 II 1928.

121. ŁABĘCKI S. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo [Rajgród. „Leśnictwo Bełda, ur. „Czapli” znajduje się kolonja, 200 sztuk gniazd”. 10 II 1928.

122. BORKIEWICZ J. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Rajgród. List: „W granicach tutejszego nadleśnictwa znajduje się tylko jedna kolonja czapeli w miejscowości Tama, w lesie sosnowym wieku 150 lat, w leśnictwie Bełda. Kolonja liczyła przed kilku laty około 80 gniazd, skutkiem tępienia ilość gniazd stale maleje, tak że w b. r. zajętych było tylko 53 gniazda. Druga kolonja znajduje się w sąsiednim n-ctwie Grajewo w odległości od Tamy około 35 km.”. 18 X 1934.

Powiat Wołkowysk.

123. BRANICKI ADAM. Ziemianin. Roś, pow. Wołkowysk. „Kolonja — 500 sztuk istnieje w miejscowości Roś. ”23 XII 1925.

124. ERHARDT MIECZYSLAW. Leśnik. Kościeszki p. Roś. List: „Kolonja czapli siwej znajduje się w lasach Ordynacji Roskiej (gmina Roś) w uroczysku Krasne Góry, w lesie „Czaple” w odległości 5 km od m. Roś. Kolonja rozmieszczona jest na powierzchni około 4 ha 120-letniego drzewostanu sosny i podlega ochronie na skutek zarządzenia Hr. Branickiego. Gniazd jest ogółem 90 sztuk na 80 sosnach”. 27 IX 1934.

125. JENKE STANISŁAW. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Jałówka. „Gnieździ się w jednej kolonji obok n-ctwa. Ilość gniazd do 50”. 8 II 1926.

126. RUTKOWSKI A. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Jałówka. List: „Na terenie n-ctwa w oddziale 17 i 21 znajduje się kolonja czapel złożona z około 50 gniazd”. 22 XI 1934.

WOJEWÓDZTWO WILEŃSKIE.

127. ŚWIĘTORZECKI BOLESŁAW Inż. Ziemiańin. Malinowszczyzna, pow. Wilejka. „W ziemi wileńskiej gnieździ się ale nigdzie masowo. O kolonjach nie słyszałem”. 24 XII 1925.

Powiat Brasław.

128. JANUSZKIEWICZ Z. Starosta. „Gmina Miory; gnieździ się”.

129. JANUSZKIEWICZ Z. Starosta. „Gminy Plusy i Słobódka; gnieździ się.”

130. JANUSZKIEWICZ Z. Starosta. „Gmina Brasław gnieździ”.

131. PISANOW MICHAŁ. Właściciel majątku. Puszeki, gm. Rymaszany. „W zaścianku Prutelka znajduje się nieliczna kolonja”. 24 II 1928.

Powiat Dzisna.

132. JANUSZKIEWICZ Z. Starosta. „Gmina Nowy Pohost gnieździ się”.

133. JANUSZKIEWICZ Z. Starosta. „Gmina Jody gnieździ się”.

134. Naddźwińskie Towarzystwo Łowieckie w Głębokiem. „Gnieździ się w całym powiecie”. 26 XII 1925.

135. FIEDOROWICZ WŁADYSŁAW. Właściciel majątku. Hrycewice gm. Druja. „Gnieździ się”. 23 II 1928.

Powiat Postawy.

136. KORCOZOWICZ KAROL. Administrator Dóbr. Woropajewo, gmina Postawy. „Gnieźdzą się na wysokich sosnach w starym parku w maj. Krykały, gm. Duniłowicze. Widziałem 3 gniazda”. 8 I 1926.

Powiat Wilno-Troki.

137. PIASECKI STANISŁAW Inż. Leśnik. Olkieniaki, pow. Wilno-Troki. „Gnieździ się w nieznacznej ilości w nadleśnictwie Olkieniaki”. 6 II 1928.

138. JAKIMOWICZ ANDRZEJ. Leśniczy państwowy. Pokrempie, gm. Rudziska. „Gnieździ się w pobliżu jeziora Popis”. 7 VIII 1928.

Powiat Święciany.

139. POLAK LUDWIK. Technik powiatowy. Święciany. „Występuje w całym powiecie. Gnieździ się w lasach nad jeziorami nad granicą”. 2 I 1926.
140. STRZEMIŃSKI WALERJAN. Nauczyciel szkoły powszechnej. Chociłowicze, gm. Wiśniewska. „Chociłowicze; gnieździ się 10 — 12 sztuk”. 7 I 1926.

WOJEWÓDZTWO NOWOGRÓDZKIE.

141. WOLNIK LUDWIK Inż. Urzędnik Wojew. Nowogródzkiego Nowogródek, ul. Grodzińska 3. „Gnieździ się bardzo licznie w pow. słonimskim koło rzeki Szczary i koło Niemna w pow. nowogródzkim, stołpeckim, wołożyńskim i lidzkim (Pozatem jest wszędzie, lecz mniej). W parku maj. Szczorse istnieje kolonja do 150 sztuk”. 29 XII 1925.

Powiat Nowogródek.

142. ŁUKOWSKI STANISŁAW. Rolnik. Szczorse. „Kolonja około 30 sztuk”. 30 XII 1925.
143. ŁUKOWSKI STANISŁAW. Zarząd Dóbr Szczorse. List: „od bardzo dawna do tego roku stale się gnieźdzą czaple w parku położonym przy majątku. Gniazd około 20”. 29 X 1934.
144. TUKAŁŁO MIECZYSLAW. Ziemianin. Boracin, gmina Horodeczno. „Powiat nowogródzki — gnieździ się po lasach i starzych parkach wzdłuż Niemna i jego dopływów”. 4 I 1926.
145. PUZYNOWSKI JÓZEF. Nadleśniczy państwowy. Nowogródek. „Powiat nowogródzki — czaple gnieźdzą się pojedynczo w lasach nad jez. Świtez, nie tworzą jednak kolonji”. 7 II 1928.

Powiat Nieśwież.

146. Zarząd Główny Ordynacji Nieświeskiej i Kleckiej Albrechta Ks. Radziwiłła. List: „Na terenie Ordynacji Nieświesko-Kleckiej czaple występują zbiorowo i pojedynczo. Zbiorowo występują w gaju Czernica, położonym w gminie hrycewickiej pow. nieświeskiego, gdzie tworzą kolonję 180 — 200 gniazd. Również zbiorowo występują w obrębie Kalarowszczyzna w pobliżu osady Szlifernia w gminie howezniańskiej pow. nieświeskiego, tworząc kolonję 80 — 120 gniazd. Stan ilościowy czapli zwiększa się z roku na rok”. 17 X 1934.

Powiat Słonim.

147. Nadleśnictwo Państwowe Słonim. „Powiat słonimski — gnieździ się. Kolonji niema”. 28 I 1928.

148. LIBERADZKI STANISŁAW. Leśnik. Żyrowice. „Słonim, Żyrowice, Bytoń, gnieździ się stale na bagnach”. 1925.

Powiat Stołpce.

149. HELCMAN STANISŁAW. Student. Grodzisk Mazowiecki, ul. Kościuszki 22. Wiadomość ustna o 3 gniazdach czaplich w miejscowości Stara Miranka, pow. Stołpce. Październik 1934.

Powiat Wołożyn.

150. TEODOROWICZ PAWEŁ Inż. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Stołpce. „Leśnictwo Rudźma, pow. Wołożyn, gnieździ się 8 — 10 sztuk”. 19 VII 1928.

151. Nadleśnictwo Państwowe Wiszniew. „Lasy Wiszniewskie i łąki nad Berezyną „Nizy”; gnieździ się 5 sztuk”. 30 VII 1928.

152. GOZDOWSKI WINCENTY. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Naliboki. „Puszcza Nalibocka — gnieździ się”. 16 II 1928

WOJEWÓDZTWO POLESKIE.**Powiat Brześć n. Bugiem.**

153. SZABŁOWSKI WACŁAW. Student leśnictwa. Gułów, pow. Łuków, woj. Lublin. „Stradecz w pow. Brześć, woj. poleskie; wystepuje”. 9 I 1926.

154. KRÓLAK WŁADYSŁAW. Leśniczy państwowy. Faustynów gmina Miedna. „Stradecz, gmina miedniańska; gnieździ się do 10 par”. 15 II 1928.

155. Nadleśnictwo Państwowe Brześć. List: „Kolonji czapel na terenie tut. n-ctwa niema”. 25 X 1934.

Powiat Drohiczyn.

156. ZAWADZKI JÓZEF. Inspektor Lasów Państwowych. Derewna, gmina Ziółowo, pow. Kobryń. „Pow. Drohiczyn — pojedyncze gniazda”. 1 II 1928.

157. CZEKAŃSKI MARJAN. Inżynier-leśnik. Braszewicze, pow. Drohiczyn. „W powiecie drohiczyńskim znajdują się pojedyncze gniazda czapli”. 3 II 1928.

158. JAGIELSKI A. Nadleśniczy państwowy. Janów k. Pińska. „Opol, pow. Drohiczyn; liczna kolonja około 100 gniazd”. 30 I 1928.

Powiat Kamień Koszyrski.

159. SALMONOWICZ. Kamień Koszyrski. Wiadomość o gnieździe-
niu się czapli w pow. Kamień Koszyrski. 1934.

Powiat Kobryń

160. ZAWADZKI JÓZEF. Inspektor Lasów Państwowych. Dere-
wna, gmina Ziółowo, pow. Kobryń. „Powiat Kobryń — gnieździ
się pojedynczo. Zraccza kolonja, około 100 gniazd w lesie „Dach-
łów”, gmina podoleśka”. 1 II 1928.

161. CZEKAŃSKI MARJAN. Inżynier-leśnik. Braszewicze, pow
Drohiczyn. „Dachłów, gmina podoleśka, znajduje się kolonja czapel
około 100 gniazd”. 3 II 1928.

162. ZAWADZKI J. Inspektor Lasów państwowych. Derewna,
gmina Ziółowo, pow. Kobryń. „Dachłowo, gmina Podolesie, znaj-
duje się kolonja czapel”. 1933.

163. ZIOMECKI B. Inż. Kobryń. Wiadomość o kolonji czapel
w Dachłowie. 1933.

Powiat Kosów Poleski.

164. FICKI JAN Inż. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo
Kartuz-Bereńskie w Bronna-Górze. „Gnieździ się”. 30 I 1928.

165. BIERNACKI ANTONI Inż. Nadleśniczy państwowy. Nad-
leśnictwo Kosów. „N-ctwa Koścwickie, Wiadotupickie, Kartuz-
Bereńskie, Różańskie i lasy prywatne — gnieździ się licznie”.
18 II 1928.

166. FICKI JAN Inż. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo
Bronna Góra (Kartuz-Bereńskie). List: „Czaple spotyka się lecz
miejsca gnieźdzenia się nie są znane”. 24 X 1934.

167. PANZAKIEWICZ St. Inż. Nadleśniczy państwowy. Nadleś-
nictwo Kosów Poleski. List: „gniazd¹ czapli na terenie n-ctwa,
ani też w okolicy niema”. 26 X 1934.

168. DONBROWSKI. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Wia-
dotupickie w Iwacewiczach. „Gnieździ się. Znajduje się kolonja”.
4 IX 1928.

Powiat Łuniniec.

169. CZECH STANISŁAW Inż. Leśnik. Łuniniec. „W pow. Łu-
ninieckim gnieździ się”. 5. III 1928.

170. PRUSZKOWSKI JERZY Inż. Nadleśniczy państwowy. Zagórze, pow. Baranowicze, woj. Nowogródek. „Gnieździ się licznie nad jeziorem Wyganowskim (pow. Łuniniec), kolonjami po 10 i więcej sztuk”. 2 I 1926.

171. Zarząd Główny Ordynacji Nieświeskiej i Kleckiej Albrechta Ks. Radziwiłła. Nieśwież-Zamek. List: „Występuje pojedynczo w nadleśnictwach Chominkowskim i Deniskowskim w gm. kruhowickiej oraz nad rzeką Moroczanką w pow. łuninieckim”. 17 X 1934.

Powiat Pińsk.

172. GODLEWSKI ZYGMUNT. Notariusz. Pińsk. „W pow. pińskim gnieździ się licznie”. 28 XII 1925.

173. Nadleśnictwo Państwowe Białociołkowskie w Horyńcu, p. Moroczno. „Na całym obszarze n-ctwa gnieździ się”. 21 II 1928.

174. CHRUPEK H. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Państwowe Moroczno w Horyńcu (Białociołkowskie). List: „Czaple na terenie nadleśnictwa nie były spotykane”. 26 X 1934.

Powiat Prużana.

175. CHLEBIŃSKI M. Inż. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Różana. List: „Czaple gnieźdzą się obok wsi Rogacze nad brzegami rzeki Jasiołdy (pow. Prużana)”. 3 X 1934.

Powiat Stolin.

176. DOBRSKI ANDRZEJ. Student. Mańkiewiczze. Wiadomość ustna: „Nad rzeką Lwą, koło Budymki i Przebrodów \pm 30 gniazd, w wyższym biegu Lwy około 100 gniazd, koło Olmanów 4 gniazda”. Wrzesień 1934.

WOJEWÓDZTWO WOŁYŃSKIE.

177. KAMPIONI WŁODZIMIERZ. Nadleśniczy państwowy. Łuck. „Powiat łucki i inne (cały Wołyń) gnieździ się. Kolonja czapel była w nadleśnictwie Łuckiem obr. Jałowicze, na dębach”. 8 1928.

178. HAUSBRANDT J. Inż. Komunikat Zakładu Doświadczalnego Lasów Państwowych w Warszawie. Kwartalny Biuletyn Informacyjny. Wyd. Biura Delegata Ministra W. R. i O. P. do spraw Ochrony Przyrody. Kwartał I 1934. Nr. 2, Kraków 1934. Wymie-

nia ochraniające miejsca lęgowe w nadleśnictwach państwowych: Sarny (pow. Sarny) i Łuck (pow. Łuck).

179. SZTEIN KONSTANTY. [Preparator. Zdołbunów, ul. Piłsudskiego 30. List: „Czapla zamieszkuje cały Wołyń. Obok Zdołbunowa ubywa jej. Według moich obserwacji stan gniazd przedstawiał się następująco:

Rok	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934
Staw Zdołbunowski	6-7	5-6	3	3	4	2-3	2-3	2-3	3	2
Staw Staro - Mylski	3-4	2-3	1	1	—	—	—	—	1	—
Staw Nowo-Mylski	7-8	6-7	4-5	4-5	4-?	3-4	2-3	2-3	3	2

Prócz tego obserwowałem czaple nad rzeką Ikwą od Młynowa do Werby (pow. Dubno) i tam również w coraz mniejszych ilościach. Koło Dubna we wsi Zabołot jest co rok kilka gniazd w szuwarach. Nad rzeką Horyń też zauważyłem zanik gniazd z powodu wycięcia starych dębów np. w maj. Stadniki (pow. Równe) gdzie do r. 1928 było 9 — 10 gniazd. Prawie nie zmniejsza się stan czapli w pow. kostopolskim nad rzeką Horyniem od wsi Korczyn do Kosmaczewa. W lasach Ordynacji Ołyckiej w Cumaniu (pow. Łuck) również zostały w ostatnich latach bardzo wyniszczone” 4 X 1934.

Powiat Dubno.

180. SZANECKI K. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Łuck. List: „Przed kilku laty były liczne kolonie czapeli w uroczyskach Borzemiec i Jałowicze (pow. Dubno, gm. Jarosławice). W zeszłym roku było tylko w ur. Jałowicze na jednym dębie 5 gniazd zamieszkałych a w b. r. ani w Jałowiczach ani w Borzemcu gniazd czaplich nie było”. 24 XI 1934.

Powiat Horochów.

181. ORŁOWSKI T. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Hubin. „6 gniazd czapli znajduje się na terenie n-ctwa”. 1934.

182. JUSAK L. Pułhany, gmina Brany. „Gnieździ się”. 1934.

Powiat Łuck.

183. MIKULICZ-RADECKI STEFAN. Ziemianin. Stara Czetwertnia, gm. Trosteniec, pow. Łucki. „Stara Czetwertnia; znaleziono 4 gniazda”. 26 I 1926.

184. KRUSZEWSKI JAN. Przemysłowiec. Warszawa, Al. Jerozolimskie 93. „11 gniazd, uroczysko Lubowla w maj. Serchów (pow. Łuck)”. 17 XII 1925.

Powiat Sarny.

185. FURDZIK FRANCISZEK. Kancelista w nadleśnictwie Snachowice. „Podczas praktyki łowieckiej w latach 1923, 1924 i 1925 w nadleśnictwie Karpilowieckim (pow. Sarny) zbierałem dane. W nadl. Karpilowieckim czapla gnieździ się”. 7 II 1928.
186. SIELECKI GRZEGORZ. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Rafałówka. „Gnieździ się. Kolonji nie zauważono”. 13 II 1928.
187. KLESKI EUGENIUSZ Inż. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Rafałówka. List: „w ostatnich latach czapla wogóle nie występuje”. 28 IX 1934.
188. CHUDZIK A. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Sarny. List: „na terenie tut. nadleśnictwa w roku bieżącym i od szeregu lat istnieje duża kolonja czapel. Gniazd w roku bieżącym było około 20”. 17 IX 1934.

Powiat Włodzimierz.

189. SUCHOWIECKI WŁADYSŁAW. Urzędnik państwowy. Chocierzów, pow. Kamień Koszyrski, woj. Polesie. „Kolonja czapel znajduje się w gminie Poryck, pow. włodzimierski, woj. wołyńskie”. 24 XII 1925.
190. ORŁOWSKI TADEUSZ. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Hubin. „Pow. włodzimierski, gm. Poryck, gnieździ się od roku 1920. Kolonja około 20 sztuk starych”. 10 II 1928.

Powiat Zdołbunów.

191. Nadleśnictwo państwowe Ostrogskie. Ostróg n. Horyniem. „Gnieździ się na terenie nadleśnictwa w l-ctwach Ostrogskiem, Chorowskiem i Eljaszowskiem na drzewach. Istnieje kolonja, 100 — 150 gniazd”. 16 IV 1928.
192. Nadleśnictwo państwowe Ostrogskie, Ostróg n. Horyniem. List: „kolonja czapel z lasów tut. n-ctwa od paru lat wyniosła się i obecnie w rejonie n-ctwa czapel niema”. 16 X 1934.

WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE.

193. MNISZEK - TCHORZNICKI MIECZYSLAW. Ziemianin. Hruszniew, pow. Siedlce, woj. Lublin. Wiadomość ustna o istnieniu kolonji w lesie Jata (nadleśnictwo państwowe Łuków, pow. Łuków) oraz o gnieźdzeniu się czapli w nadleśnictwie Mielnik, uroczyśka

Płosków i Dubicze (pow. Siedlce) i w okolicy Korczewa n. Bugiem (pow. Sokółów). Listopad 1934.

Powiat Biała Podlaska.

194. SOBOLEWSKI WIKTOR. Właściciel dóbr. Zalesie, gm. Dobryń. „Gmina Dobryń; gnieździ się”. 4 IV 1926.

195. MORAWSKI STANISŁAW. Inż. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Kijowiec. „Leśnictwo Żelizna; gnieździ się. Kolonja kilkanaście gniazd”. 23 II 1928.

Powiat Chełm.

196. MORAWSKI JÓZEF. Administrator dóbr. Husynne, gm. Turka. „Husynne; gnieździ się”. 14 I 1926.

Powiat Garwolin.

197. Ks. DYBROWSKI FRANCISZEK. Proboszcz. Parysów. „Parysów; gnieździ się, około 10 gniazd”. 22 XII 1925.

Powiat Lubartów.

198. ŁYSIŃSKI. Rolnik. Zagrody. „Powiat Lubartów; gnieździ się wszędzie po lasach”. 31 XII 1925.

199. CYRAŃSKI STANISŁAW. Delegat państw. [Komisji Ochrony Przyrody. Radom. „Samokłęski, pow. lubartowski, gnieździ się”.

Powiat Łuków.

200. Nadleśnictwo Państwowe Łuków. „Gnieździ się w coraz mniejszej ilości”. 1934.

Powiat Puławy.

201. MOSKALEWSKI FELIKS. Dyrektor Oddz. Warsz. Twa Ubezp. w Lublinie. Lublin. „Kurów, pow. puławski, gnieździ się na stawach, około 18 sztuk”. 29 XII 1925.

Powiat Wągrów.

202. KUTNICKI TADEUSZ. Leśniczy i Łowczy dóbr Łochowskich. Jeżyńska. „Leśnictwo Brzuza; gnieździ się”. 29 I 1926.

Powiat Włodawa.

203. SZANIAWSKI JERZY. Student S. G. G. W. Przegaliny Wielkie, pow. Radzyń. „Duża kolonja czapeli znajduje się w Romanowie (pow. włodawski) na świerkach w parku”. 12 I 1926.

204. ZIELIŃSKI STANISŁAW. Ziemianin. Siostrzytów, pow. Lublin. Wiadomość ustna o istnieniu kolonji w Romanowie oraz

dwuch kolonji po \pm 10 gniazd w folwarku Helenów, majątku Wytuczno. Luty 1935.

WOJEWÓDZTWO TARNOPOLSKIE.

Powiat Kamionka Strumiłowa.

205. NEUMAN HIPOLIT. Lustrator majątków gminnych. Kamionka Strumiłowa. „W powiecie Kamionka Strum.; gnieździ się po lasach”. 11 XII 1925.

206. MAKÓLSKI ADAM. Ziemianin. Tadanie, pow. Kamionka Strumiłowa. List: „czapla jest bardzo liczna w przelocie, gnieźdzenia się nie stwierdzono”. 20 IX 1934.

Powiat Radziechów.

207. GORZEJOWSKI KAZIMIERZ. Dyrektor gimnazjalny. Radziechów. „1 — 4 pary gnieźdzą się stale w lesie gminy Krzywe. Gnieźdzą się w gniazdach wronich, na średniej wielkości sosnach”. 28 I 1926.

Powiat Skalat.

208. ROZSTOCKI ALEKSANDER. Właściciel dóbr. Skalat. „Skalat, rewir Malinik, gnieździ się w lesie na dębach około 100 sztuk”. 1 II 1926.

Powiat Tarnopol.

209. GARAPICH KAZIMIERZ. Ziemianin. Cebrów. „Gnieździ się sporadycznie i nie co roku wzdłuż rzeki Seret”. 20 II 1926.

Powiat Złoczów.

210. BLUMSKI TADEUSZ. Skarbnik Kasy Skarbowej. Złoczów. „Okolo 50 sztuk gnieździ się w całym powiecie”. 28 XII 1925.

WOJEWÓDZTWO LWOWSKIE.

Powiat Bóbrka.

211. MYCIELSKI LUDWIK. Właściciel dóbr. Ostrów p. Borynicze. „Ottyniowice; gnieździ się 10 — 20 sztuk”. 1 IV 1926.

Powiat Drohobycz.

212. HACH JERZY JULJUSZ. Nadleśniczy. Kropiwnik Stary. „Kropiwnik Nowy i Stary; gnieździ się, mam w swoim rewirze 14 par”. 7 XI 1925.

Powiat Gródek Jagielloński.

213. GOŁUCHOWSKI WOJCIECH. Ziemięnian. Janów k. Lwowa „Janów (staw) i Stradcz; gnieździ się lecz nie gromadnie”. 30 XI. 1925.

Powiat Sokal.

214. HOROSZKIEWICZ TADEUSZ. Dyrektor Lasów. Poturzyca. „Poturzyca-Radwańce, gnieździ się w lasach; 3 gniazda. Była kolonja w Poturzycy, opuszczona z powodu wycięcia dębów”. 12 I 1926.

Powiat Żółkiew.

215. RADZIKOWSKI WŁADYSŁAW. Dyrektor dóbr. Przystań p. Mosty Wielkie. „Butymy, Przystań; gnieździ się stale nad stawami w lesie, na olchach”. 15 XII 1925.

WOJEWÓDZTWO STANISŁAWOWSKIE.

216. HAUSBRANDT J. Inż. Komunikat Zakładu Doświadczalnego Lasów Państwowych w Warszawie. Kwartalny Biuletyn informacyjny. Wyd. Biura Delegata Ministra W. R. i O. P. do spraw Ochrony Przyrody. Kwartał I, 1934. Nr. 2, Kraków 1934. Wymienia następujące ochraniane miejsca lęgowe czapli w nadleśnictwach państwowych: Szeparowce (pow. Kołomyja) i Wistowa (pow. Kałusz).

Powiat Dolina.

217. WASYLEWICZ ZYGMUNT Inż. Nadleśniczy. Suchodół. „Suchodół i Lipownica; gnieździ się”. 26 II 1928.

Powiat Horodenka.

218. JAEGERMANN FRANCISZEK. Właściciel dóbr. Łuka nad Dniestrem. „Łuka n. Dniestrem; gnieździ się stale”. 10 XII 1925.

219. BUSZYŃSKI KAZIMIERZ. Dyrektor Dóbr w Horodence. Horodenka. „Potoczyska, Siemakowce nad Dniestrem, gnieździ się nielicznie w lesie”. 5 I 1926.

Powiat Kałusz.

220. BROGOWSKI JAN. Naczelnik Urzędu pocztowego. Bohorodczany. „Stare Bohorodczany; gnieździ się dość licznie”. 18 I 1926.

221. GRAFF STANISŁAW. Właściciel Dóbr. Iwanikówka poczta Stanisławów. „Wzdłuż Bystrzycy Sołotwińskiej gnieździ się w lasach”. 23 I 1926.

222. TOKARZ MARIAN STANISŁAW. Absolwent techniki-inż. lasowej. Kałusz „Tużyłów, Studzianka, Rypianka; gnieździ się w większej ilości”. 10 III 1926.
223. Nadleśnictwo Państwowe Kałusz. „Kadobna, Sójło; występuje. W lesie państwowym jest 1 gniazdo stale zajmowane. We wsi Tużyłów jest 7 gniazd na olszach w środku wsi”. 22 IV 1928.
224. GĄSIOR K. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Kałusz. „Gminy Zalesie, Kopanki, Kadobna; 6 — 8 sztuk gnieździ się”. 1924.
225. Nadleśnictwo Państwowe Wistowa. „Kolonja 100 gniazd”. 20 IV 1928.
226. BORKOWSKI WACŁAW. Leśniczy państwowy. Leśnictwo Zawój nadleśnictwa Wistowa. List: „w oddz. 77 ponad rzeką Łukwą, w starym drzewostanie na jodłach znajduje się około 40 gniazd”. 20 X 1934.

Powiat Kołomyja.

227. HASKO KAROL Inż. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Szeparowce. „Szeparowce, Tłumaczyk, Rakowczyk, Iwanowce, Książdwór — gnieździ się”. 15 II 1928.
228. Nadleśnictwo Państwowe Szeparowce. List: „na terenie tut. nadleśnictwa istniejąca kolonja czapel znacznie się rozszerzyła, gnieździło się bowiem w b. r. więcej niż 70 sztuk”. 7 XI 1934.

Powiat Śniatyń.

229. AGOPSOWICZ KAZIMIERZ Dr. Właściciel dóbr. Zabłów, gm. Tukulów. „Tukulów; gnieździ się”. 12 XII 1925.

Powiat Stanisławów.

230. PIÓRKOWSKI KAZIMIERZ. Sekretarz Dyrekcji Ubezpieczeń. Stanisławów, ul. Jachowicza 3. „Powiat Stanisławów, gnieździ się obficie w lasach podkarpackich na jodłach nad górskimi rzekami”. 19 XII 1925.

Powiat Stryj.

231. ONYSZKIEWICZ ANDRZEJ. Rolnik. Niezuchów. „Sokołów n. Świcą; około 150 sztuk kolonja”. 9 XII 1925.
232. BARAŃSKI EUSTACHY. Właściciel dóbr. Łukawica dolna. „Kolonja znajduje się w Sokołowie. Kilkaset sztuk”. 9 XII 1925.
233. Bar. HEYDEL FRANCISZEK jun. Ziemianin. Beremiany, pow. Zaleszczyki, woj. tarnopolskie. „Kolonja czapel, do 100 gniazd, znajduje się w Sokołowie pow. Stryj”. 10 I 1926.

234. KOCAWSKI EUGENIUSZ Inż. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Lisowice. „W miejscowości Sokołów jest kolonja czapli”. 7 III 1928.

235. GOLDA STANISŁAW Inż. Zarządca lasów prywatnych. Łotatniki. List: „Ilość gniazd zamieszkaných w Sokołowie szacuję na około 40 sztuk”. 20 I 1935.

Powiat Tłumacz.

236. RYLSKI ADAM. Rolnik. Czarnołożce. „Kilkanaście sztuk gnieździ się w lesie”. 14 I 1926.

WOJEWÓDZTWO ŚLĄSKIE.

Powiat Cieszyn.

237. MALYSZ JAN Inż. Nadleśniczy państwowy. Nadleśnictwo Istebna. „W nadleśnictwie Hażlach koło Cieszyna gnieździ się”. 9 VI 1926.

238. Nadleśnictwo Państwowe Hażlach. List: „na terenie n-ctwa, jak również przyległych terenach czapla nie gnieździ się”. 11 X 1934

ZESTAWIENIE DANYCH.

KOLONJE.

L. p.	Województwo	Powiat	Miejscowość]	Liczba gniazd wg. ostatniej wiadomości	L. p. wiadomości
1	Pomorze	Brodnica	Leśnictwo Bryńsk Królewski	40	1, 3, 4, 5, 6.
2	„	„	Leśn. Górale	ponad 100	1, 3, 7, 8, 9.
3	„	Chelmno	Reptowo	±250	1, 10, 11.
4	„	Chojnice	Leśn. Bachorze	8	3, 14.
5	„	„	Leśn. Kosowa, Niwa	40	2, 12, 13.
6	„	Lubawa	Nadl. Kostkowo	±20	1, 3, 17, 18, 19.
7	„	„	Nadl. Łąkorz	?	1, 3, 20.
8	„	Sępólno	Leśn. Nowydwór	30—40	2, 23, 24.
9	„	Starogard	Leśn. Ocypel	±50	1, 3, 25, 26, 27.
10	„	„	Leśn. Kałębnica	±50	30, 31
11	„	Świecie	Nadl. Warlubie	?	3, 32, 33, 34.
12	„	„	Leśn. Sarnówek	150	1, 2, 35, 36.
13	„	„	Nadl. Przewodnik	15—20	2.
14	„	Tczew	Leśn. Bielawski Las	5—8	3, 40, 41.
15	„	„	Leśn. Opalenie	3	1, 3, 42.
16	„	Tuchola	Leśn. Zielonka	100	1, 3, 43, 44.

L. p.	Województwo	Powiat	Miejscowość	Liczba gniazd wg. ostatniej wiadomości		L. p. wiadomości
17	Poznań	Bydgoszcz	Nadl. Potulice	30	50.	
18	"	Kościan	Kotusz	60	56.	
19	"	Leszno	Nadl. Włoszakowice	?	50, 51, 57, 58.	
20	"	Międzychód	Jezioro Kłosowskie	±50	50, 59, 60, 61, 62.	
21	"	Mogilno	Leśn. Mierucinek	8	50, 64, 65.	
22	"	"	Nadl. Miradz.	200	51, 66, 67.	
23	"	Oborniki	Nadl. Kąty	23	68, 89.	
24	"	Ostrów Wiel- kopolski	Nadl. Glińnica	±20	71, 72.	
25	"	Śrem	Leśn. Krajkowo	do 100	50, 78, 79.	
26	"	Szubin	Nadl. Łabiszyn	20	50.	
27	"	Wągrowiec	Leśn. Dębina	±90	50, 51, 80, 81, 82.	
28	"	Września	Leśn. Czeszewo	6	85, 86.	
29	"	Wyrzysk	Leśn. Śmiłowo	±50	50, 51, 88.	
30	"	Żnin	Nadl. Gołąbki	±60	50, 51, 90, 91.	
31	Łódź	Wieluń	Nadl. Rudniki	±20	94.	
32	Warszawa	Nieszawa	Leśn. Sarnowo	10	96, 97, 98.	
33	Kielce	Kozienice	Trzebień	7	102.	
34	Białystok	Grodno	Nadl. Głuszniewo	±20	104, 112.	
35	"	Ostrów Mazo- wiecka	Nadl. Grabownica	50	117, 118.	
36	"	Szczuczyn	Tama	53	104, 120, 121, 122.	
37	"	"	Nadl. Grajewo	20	104, 120, 122.	
38	"	Wołkowysk	Nadl. Jałówka	50	104, 125, 126.	
39	"	"	Roś	90	123, 124.	
40	Wilno	Brasław	Prutełka	?	131.	
41	Nowogródek	Nowogródek	Szczorse	±20	142, 143.	
42	"	Nieśwież	Hrycewicze	180—200	146.	
43	"	"	Howiezna	80—100	146.	
44	Po es e	Drohiczyn	Opol	±100	158.	
45	"	Kobryń	Dachłowo	±100	160, 161, 162, 163.	
46	Wołyń	Sarny	Nadl. Sarny	20	178, 188.	
47	"	Włodzimierz	Poryck	10	189, 190.	
48	Lublin	Biała Podlaska	Żeliźna	10—20	195,	
49	"	Łuków	Leśn. Jata	?	193, 200.	
50	"	Puławy	Kurów	18	201.	
51	"	Włodawa	Romanów	?	203, 204.	
52	"	"	Helenów	2×10	204.	
53	Tarnopol	Skalnat	Skalnat	100	208.	
54	Lwów	Bóbrka	Ottyniowice	10—20	211.	
55	Stanisławów	Kałusz	Leśn. Zawój	±40	216, 225, 226.	
56	"	Kołomyja	Nadl. Szeparowce	±70	219, 228.	
57	"	Stryj	Sokołów	±40	231, 232, 233, 234, 235.	

Gniazda pojedyncze,

Województwo	Powiat	Gnieździ się na terenie miejscowości gminy, leśnictwa lub nadleśnictwa
Pomorze	Starogard	Nadl. Wirty (29). Nadl. Drewniaczki (30). Bielawki, Głazewo, Osiek i Jawornik (27).
	Świecie	Nadl. Osie i nadl. Szarlata (1).
	Tuchola	Kamienica (47, 48).
	Wąbrzeźno	Nadl. Konstancjewo (1). Nadl. Leśno (1, 3, 49).
Poznań	Bydgoszcz	Nadl. Stronno (52).
	Kępno	Nadl. Rychtal (55).
	Kościan	Cały powiat (56).
	Międzychód	Nadl. Międzychód (63).
	Oborniki	Nadl. Oborniki (70).
	Śrem	Kurnik i Różanna (75, 76). Sowiniec (77).
	Wolsztyn	Wzdłuż Obry (83).
Warszawa	Wyrzysk	Samostrzele (87).
	Włocławek	Kępy wiślane (101).
Białystok	Lipno	gm. Skępe (95)
	Augustów	Nadl. Augustów (105).
	Bielsk Podl.	Boćki (106). Leśn. Nurzec (107). Leśn. Narzew (108). Wajków 2 gniazda (109).
	Grodno	Nadl. Berszty (110). Marcinkańce (111).
	Łomża	Nadl. Kolno (113). Nadl. Łomża (114). Leśn. Gawrychy (115).
Wilno	Ostrów Maz.	Nadl. Jegiel (116).
	Sokółka	Babiki do 10 sztuk (119).
	Brasław	Gmina Miory (128). Gm. Plusy i Słobódka (129). Gm. Brasław (130).
	Dzisna	Cały powiat (134). Gm. Nowy Pohost (132). Gm. Jody (133). Gm. Druja (135).
	Postawy	Gm. Duniłowicze, Krykały 3 gniazda (146).
Nowogródek	Wilno-Troki	Nadl. Olkieniaki (137). Gm. Rudziska (138).
	Święciany	Północno-zachodnia część powiatu (139). Chocilowicze 10 do 12 sztuk (140).
	Lida	Wzdłuż Niemna i jego dopływów (141).
Polesie	Nowogródek	Cały powiat (141, 144). Okolice jeziora Święteż (145).
	Słonim	Cały powiat (141, 147.) Słonim, Żyrowice, Bytoń (148).
	Stołpce	Stara Miranka 3 gniazda (149).
	Wołożyn	Cały powiat (141). Leśn. Rudźma (150). Nadl. Wiszniew (151). Puszcza Nalibocka (152).
Polesie	Drohiczyn	Cały powiat (156, 157).
	Kamień Koszyrski	Cały powiat (159).

Województwo	Powiat	Gnieździ się na terenie miejscowości, gminy, leśnictwa lub nadleśnictwa	
	Kobryń	Cały powiat (160).	
	Kosów Poleski	Nadl. Wiado (dawniej Wiadotupickie) (156, 168).	
	Łuniniec	Okolice jeziora Wyganowskiego (170). Gm. Kruhowicze (171). Wschodnia część powiatu (171).	
	Pińsk	(173).	
	Prużana	Rogacze (165, 174).	
	Stolin	Wzdłuż rzeki Lwy około 130 gniazd, Olmany 4 gniazda (175).	
	Wołyń	Dubno	Wzdłuż rzeki Ikwy, między Młynowem a Werbą (179). Zabolot, kilka gniazd (179)
		Horochów	Nadl. Hubin (181). Pułhany (182).
		Kostopol	Nad rzeką Horyniem od Korczyzna do Kosmaczewa (179).
		Łuck	Stara Czetwertnia 4 gniazda (183). Serchów 11 gniazd (184). Obie te wiadomości są oparte na danych z r. 1925, obecnie więc bardzo niepewne. Cumań (179).
Sarny		Nadl. Karpiłówka (185). Dane z r. 1925, obecnie niepewne.	
Zdolbunów		Staw Zdolbunowski 2 gniazda, staw Nowo-Mylski 2 gniazda (179).	
Lublin	Biała Podlaska	Gm. Dobryń (194). Dane z r. 1926!	
	Chełm	Husynne (196). Dane z r. 1926!	
	Garwolin	Parysów, około 10 sztuk (197). Dane z r. 1925	
	Lubartów	Cały powiat (198). Dane z r. 1925. Samokleski (199). Dane z r. 1928 lub wcześniejsze!	
	Siedlce	Nadl. Mielnik (193).	
	Sokołów	Korczew n. Bugiem (193).	
	Wągrów	Jeżyska, leśn. Brzuza (202). Dane z r. 1926!	
Tarnopol	Kamionka Strumiłowa	Prawdopodobnie się gnieździ, lecz napewno nie stwierdzono (205, 206).	
	Radziechów	Gm. Krzywe 1 — 4 gniazd (207).	
	Tarnopol	Sporadycznie gnieździ się nad Seretem (208).	
Lwów	Złoczów	Około 50 sztuk w całym powiecie (210).	
	Drohobycz	Kropiwnik Stary i Nowy 14 par (212).	
	Gródek Jagielloński	Janów i Stradcz (213).	
	Sokal	Poturzyca — Radwańce 3 gniazda (214).	
	Żółkiew	Butymy, Przysań (215).	
Stanisławów	Dolina	Suchodół i Lipownica (217).	

Województwo	Powiat	Gnieździ się na terenie miejscowości gminy, leśnictwa lub nadleśnictwa
	Horodenka	Łuka n. Dniestrem (218). Potoczyska, Siemakowce (219).
	Kałuż	Stare Bohorodczany (220). Wzdłuż Bystrzycy (221). Tużyłów, Studzianka, Rypianka (222). Kadobna (223, 224). Sójło (223). Zalesie, Kopanki (224).
	Kołomyja	Tłumaczyk, Rakowczyk, Iwanowce, Kniazdwór (227).
	Śniatyń	Tukułów (229).
	Stanisławów	W całym powiecie nad rzekami (230).
	Tłumacz	Czarnołóżce (236).

O wszystkich prawie wymienionych kolonjach istnieją wiadomości z lat 1932 — 34. Stan ilościowy kolonij podano na podstawie ostatnich wiadomości także i z tej przyczyny, ponieważ pochodzą one przeważnie od ludzi dobrze poinformowanych, częstokroć od współpracowników Stacji Badania Wędrówek Ptaków w Warszawie, zajmujących się obrączkowaniem czapel. Jest rzeczą prawdopodobną, że w woj. wileńskim znajduje się więcej kolonij niż podano, lecz wiadomości z tych okolic pochodzą z lat 1925 — 28 i są mało dokładne. Również przeważnie dawniejsze i mało dokładne są dane z woj. tarnopolskiego i lwowskiego oraz częściowo z lubelskiego. Najwięcej wiadomości pochodzi z obszaru lasów państwowych, natomiast możliwe jest, że na terenach prywatnych czapla występuje jeszcze w kilku miejscach tu nie wymienionych zupełnie.

Z zestawienia wszystkich danych wynika, że czapla w Polsce gnieździ się głównie na nizinach i to w okolicach obfitujących w jeziora lub bagna. W północno-zachodniej części kraju przeważają kolonie, we wschodniej zaś kolonij jest znacznie mniej a większość gniazd jest rozproszona. Odnosi się z tego wrażenie, że w okolicach gdzie są tylko jeziora a brak mokradeł, czapla ma większą tendencję do skupiania się nad zbiornikami wody i tworzenia kolonij. Najwyżej położone w Polsce gniazda znajdują się w województwie stanisławowskim. Czapla gnieździ się tam przeważnie w dolinach rzek, na wysokości \pm 300 m n. p. m. Obecne rozmieszczenie czapli w Polsce i jej stan jest w dużej mierze wynikiem gospodarki człowieka. Ptak ten omija większe, zwarte kom-

pleksy leśne, niema go np. w puszczy Białowieskiej a nawet w silnie (do 20%) zabagnionej puszczy Kurpiowskiej. Z jednej więc strony wyrąb dużych puszczy stworzył więcej dogodnych dla czapli obszarów, z drugiej energiczne tępienie jej przez rybaków i myśliwych mogło spowodować wyparcie z wielu okolic. Prawdopodobnie z tej przyczyny brak zupełnie gniazd czapli w zabagnionych i dobrze nawodnionych częściach województw kieleckiego i krakowskiego.

Zależnie od charakteru drzewostanów gniazda czapli znajdują się na sosnach, dębach, olszach, jodłach, świerkach lub na ziemi. W województwach północnych, posiadających 70 — 80% lasów szpilkowych, notowano gniazda przeważnie na sosnach i rzadziej na dębach, we wschodnich zaś (60% drzew szpilkowych) na sosnach, dębach i olszach, w województwie stanisławowskim zanotowano gniazda na jodłach. Na ziemi, w szuwarach, obserwowano gniazda tylko w województwie wołyńskim. Ze względu na brak dostatecznych wiadomości, nie można zrobić dokładniejszego zestawienia.

Zmiany zachodzące w stanie ilościowym czapeł trudno ująć cyfrowo. W woj. wołyńskim da się stwierdzić wyraźny i stały ubytek gniazd; pod tym względem wszystkie wiadomości z tego województwa są zgodne. W innych częściach kraju przeważnie obserwowano zwiększenie się liczby gniazd, za wyjątkiem niektórych miejscowości, w których gniazda ulegają zniszczeniu przez ludzi. W ciągu ostatnich paru lat w kilku miejscach czaple przestały się gnieździć, w kilku innych założyły świeże gniazda. Dokładniejsze dane o stanie ilościowym czapli z dawniejszych lat posiadamy tylko odnośnie województwa poznańskiego. W roku 1912 ECKSTEIN (według PAXA *Wirbeltierfauna von Schlesien*, Berlin 1925, p. 367) podaje dla Poznańskiego („Provinz Posen”) 535 gniazd. W roku 1928 SOKOŁOWSKI (50) znał około 770 gniazd w 13 kolonjach i bliżej nieokreśloną, w każdym razie niewielką, ilość gniazd pojedynczych w tem województwie. Z roku 1934 istnieją wiadomości o 12 kolonjach liczących razem 750 — 800 gniazd. O dwu wymienionych przez SOKOŁOWSKIEGO kolonjach brak wiadomości od roku 1928. Z tego zestawienia wynika, że w latach 1912 — 1928 gniazd przybyło, w latach 1928 — 1934, stan ilościowy nie uległ większym zmianom.

ZUSAMMENFASSUNG.

In den Jahren 1925—28 wurden Fragenbogen, betreffs des Vorkommens des Jagdwildes in Polen, an alle Abonnenten zweier Jagdschriften, „Łowiec” und „Łowiec Polski”, und an die Staatsoberforstamte gesandt. Die erhaltenen Antworten bezüglich des Reiher wurden zur vorliegenden Arbeit verwertet und durch folgende Angaben ergänzt: Materialien des „Państwowa Rada Ochrony Przyrody” (Conseil National pour la Protection de la Nature en Pologne), Materialien der Beringungsstation „Stacja Badania Wędrówek Ptaków w Warszawie”, drei Publikationen, Korrespondenz und eigene Erkundigungen. Die Publikationen behandeln das Vorkommen des Reiher in der Woiwodschaft Poznań und im südlichen Teile der Woiwodschaft Pomorze (SOKOŁOWSKI J. Sur quelques oiseaux rares dans la province de Poznań. Spraw. Kom. Fizjogr. P. A. U. 43, Kraków 1928), in ganzer Woiwodschaft Pomorze (WODZICZKO A. Zabytki Przyrody na Pomorzu. Pamiętnik Inst. Bałtyckiego, ser. Balticum, z. 1. Poznań 1929) und in Staatsforstrevieren (HAUSBRANDT J. eine Mitteilung der Versuchsanstalt der staatlichen Forstdirektion veröffentlicht in Quarterly information Bulletin concerning the Protection of Nature in Poland, 4, Nr. 2, Kraków 1934). Alle Nachrichten wurden im polnischen Texte wörtlich angeführt, auch ist das Datum jeder Nachricht nebenbei angegeben. Auf Grund dieser Angaben kann folgende Zusammenstellung gemacht werden:

Reiherkolonien sind bekannt in:

No.	Woiwodschaft	Kr.is	Ortschaft	Zahl der Nester nach der letzten Angabe
1	Pomorze (Hauptstadt Toruń)	Brodnica	Forstrevier Bryńsk Królewski	40
2	„	„	Forstrevier Górale	über 100
3	„	Chelmno	Reptowo	±250
4	„	Chojnice	Forstr. Bachorze	8
5	„	„	Forstr. Kosowa Niwa	40
6	„	Lubawa	Forstr. Kostkowo	±20
7	„	„	Forstr. Łąkorz	?
8	„	Sępólno	Forstr. Nowydwór	30—40
9	„	Starogard	Forstr. Ocypel	±50

No.	Woiwodschaft	Kreis	Ortschaft	Zahl der Nester nach der letzten Angabe
10	Pomorze	Starogard	Forstr. Kałębnica	±50
11	"	Świecie	Forstr. Warlubie	?
12	"	"	Forstr. Sarnówek	150
13	"	"	Forstr. Przewodnik	15—20
14	"	Tczew	Forstr. Bielawski Las	5—8
15	"	"	Forstr. Opalenie	3
16	"	Tuchola	Forstr. Zielonka	100
17	Poznań	Bydgoszcz	Forstr. Potulice	30
18	"	Kościan	Kotusz	60
19	"	Leszno	Forstr. Włoszakowice	?
20	"	Międzychód	See Kłosowskie	±50
21	"	Mogilno	Forstr. Mierucinek	8
22	"	"	Forstr. Miradz	200
23	"	Oborniki	Forstr. Kąty	23
24	"	Ostrów Wielkopolski	Forstr. Glińnica	±20
25	"	Śrem	Forstr. Krajkowo	bis 100
26	"	Szubin	Forstr. Łabiszyn	20
27	"	Wągrowiec	Forstr. Dębina	±90
28	"	Września	Forstr. Czeszewo	6
29	"	Wyrzysk	Forstr. Śmiłowo	±50
30	"	Żnin	Forstr. Gołąbki	±60
31	Łódź	Wieluń	Forstr. Rudniki	±20
32	Warszawa	Nieszawa	Forstr. Sarnowo	10
33	Kielce	Kozienice	Trzebień	7
34	Białystok	Grodno	Forstr. Głuszniewo	±20
35	"	Ostrów Mazowiecka	Forstr. Grabownica	50
36	"	Szczuczyn	Tama	53
37	"	"	Forstr. Grajewo	20
38	"	Wolkowysk	Forstr. Jałówka	50
39	"	"	Roś	90
40	Wilno	Brasław	Prutelka	?
41	Nowogródek	Nowogródek	Szczorse	±20
42	"	Nieśwież	Hrycewicze	180—200
43	"	"	Howiezna	80—100
44	Polesie (Hauptstadt Brześć n. Bugiem)	Drohiczyn	Opol	±100
45	"	Kobryń	Dachłowo	±100
46	Wołyń (Hauptstadt Łuck)	Sarny	Forstr. Sarny	20
47	"	Włodzimierz	Poryck	20
48	Lublin	Biała Podlaska	Żelizna	10—20

49	Lublin	Łuków	Forstr. Jata	?
50	„	Puławy	Kurów	18
51	„	Włodawa	Romanów	?
52	„	„	Helenów	2 × 10
53	Tarnopol	Skalāt	Skalāt	100
54	Lwów	Bóbrka	Ottyniowice	10—20
55	Stanisławów	Kałuż	Forstr. Zawój	±40
56	„	Kołomyja	Forstr. Szeparowce	±70
57	„	Stryj	Sokolów	±40

Vereinzelte Reihernester befinden sich in folgenden Ortschaften, Gemeinden oder Forstrevieren:

Woiwodschaft	Kreis	Ortschaft, Gemeinde oder Forstrevier	
Pomorze (Hauptstadt Toruń)	Starogard	Forstr. Wirty. Forstr. Drewniaczki. Bielawki Głaszewo. Osiek. Jawornik.	
	Świecie	Forstr. Osie. Forstr. Szarlata.	
	Tuchola	Kamienica.	
	Wąbrzeźno	Forstr. Konstancjewo. Forstr. Lešno.	
	Poznań	Bydgoszcz	Forstr. Stronno.
		Kępno	Forstr. Rychtal.
		Kościan	Ganzer Kreis.
		Międzychód	Forstr. Międzychód.
		Oborniki	Forstr. Oborniki.
		Śrem	Kurnik. Różanna. Sowiniec.
Wolsztyn		Längs des Flusses Obra.	
Warszawa	Wyrzysk	Samostrzele.	
	Włocławek	Weichselinseln	
	Lipno	Gem. Skępe	
Białystok	Augustów	Forstr. Augustów.	
	Bielsk Podlaski	Boćki. Forstr. Nurzec. Forstr. Narew. Waj- ków 2 Nester.	
	Grodno	Forstr. Berszty. Marcinkańce.	
	Łomża	Forstr. Kolno. Forstr. Łomża. Forstr. Gawrychy.	
	Ostrów Ma- zowiecka	Forstr. Jegiel.	
Wilno	Sokółka	Babiki bis 10 Stücke.	
	Brasław	Gemeinde Miory. Gem. Plusy. Gem. Slo- bódka. Gem. Brasław.	

Woiwodschaft	Kreis	Ortschaft, Gemeinde oder Forstrevier
	Dzisna	Ganzer Kreis, besonders Gemeinden: Nowy Pohost, Jody und Druja.
	Postawy	Gem. Duniłowicze, Ortschaft Krykały 3 Nester
	Wilno-Troki	Forst. Olkieniki. Gemeinde Rudziska.
	Święciany	Nordwestlicher Teil des Kreises. Chocicilowicze 10 — 12 Stücke.
Nowogródek	Lida	Längs des Flusses Niemen und der Nebenflüsse.
	Nowogródek	Ganzer Kreis, besonders die Umgegend von See Switeż.
	Slonim	Ganzer Kreis, besonders Slonim, Żyrowice, Bytoń.
	Stolpce	Stara Miranka 3 Nester.
	Woločyn	Ganzer Kreis, besonders Forst. Rudźma, Forst. Wiszniew und der Urwald von Naliboki.
Polesie (Hauptstadt Brześć n. Bugiem)	Drohiczyn	Ganzer Kreis.
	Kamień Koszyrski	Ganzer Kreis.
	Kobryń	Ganzer Kreis.
	Kosów Poleski	Forst. Wiado.
	Łunieniec	Die Umgegend von See Wyganowskie. Gem. Kruhowicze. Östlicher Teil des Kreises.
	Pińsk	Gegend nicht genau angegeben.
	Prużana	Rogacze.
Stolin	Längs des Flusses Lwa circa 130 Nester. Olmany 4 Nester.	
Wołyń (Hauptstadt Łuck)	Dubno	Längs des Flusses Ikwa, zwischen den Ortschaften Młynów und Werby. Zabołot — einige Nester.
	Horochów	Forst. Hubin. Pułhany.
	Kostopol	Am Flusse Horyń zwischen den Ortschaften Korczyn und Kosmaczew.
	Łuck	Stara Czetwertnia 4 Nester. Serchów 11 Nester (nach Angaben vom Jahre 1925, also unsicher). Cumań.
	Sarny	Forst. Karpilówka (Angaben vom J. 1925, unsicher).
	Zdolbunów	Am Teich von Zdolbunów 2 Nester, am Teich von Nowo-Myłsk 2 Nester.
Lublin	Biała Podlaska	Gem. Dobryń.
	Chełm	Husynne.

Woiwodschaft	Kreis	Ortschaft, Gemeinde oder Forstrevier
	Garwolin	Parysów, circa 10 Stücke.
	Lubartów	Ganzer Kreis, besonders Samokłęski.
	Siedlce	Forstr. Mielnik.
	Sokołów	Korczew a. Bug.
	Wągrów	Jeżyska, Forstr. Brzuza.
Tarnopol	Kamionka	Der Reiher nistet wahrscheinlich in diesem
	Strumilowa	Kreise, doch ist das Nisten nicht sicher nachgewiesen worden.
	Radziechów	Gem. Krzywe 1 — 4 Nester.
	Tarnopol	Nistet sporadisch am Flusse Seret.
	Złoczów	Circa 50 Stück nisten im ganzen Kreise.
Lwów	Drohobycz	Kropiwnik Stary und Kropiwnik Nowy 14 Nester.
	Gródek Ja- gielloński	Janów. Stradcz.
	Sokal	Poturzyca-Radwańce 3 Nester.
	Żółkiew	Butymy. Przysań.
Stanisławów	Dolina	Suchodół. Lipownica.
	Horodenka	Łuka a. Dniestr Potoczyska. Siemakowce.
	Kalusz	Stare Bohorodczany. Längs des Flusses Bystrzyca. Tużylów, Studzianka, Rypianka Kadobna. Sójło. Zalesie. Kopanki.
	Kołomyja	Thumaczyk, Rakowczyk. Iwanowce. Książ- dwór.
	Śniatyń	Tukulów.
	Stanisławów	An Flüssen im ganzen Kreise.
	Tłumacz	Czarnołożce.

Über fast alle Kolonien bekam ich Nachrichten in Jahren 1932 — 34. Viele von ihnen stammen von Personen, welche gut informiert sind, oft von Leuten, die sich mit Beringung der Reiher beschäftigen. Das Vorkommen des Reiher in den Woiwodschaften Wilno, Lwów, Tarnopol und teilweise Lublin, ist grösstenteils gemäss den Nachrichten von 1925 — 28 angegeben. Viele von diesen Nachrichten sind wenig genau. Es ist also möglich, dass in diesen Gegenden Polens der Reiher etwas häufiger nistet, als es hier angegeben ist, speziell bezüglich der Zahl der Kolonien in Woiwodschaft Wilno.

Im nordwestlichen Teile Polens sind die Nester grösstenteils in Kolonien gruppiert, im Osten dagegen sind Kolonien selten anzutreffen. Es ist zu bemerken, dass im erstgenannten Gebiete viele Seen, im zweiten dagegen grosse Sumpfbiete sich befin-

den. In der Woiwodschaft Stanisławów nisten die Reiher meistens in Flusstälern, auf Höhen von zirca 300 M. ü. d. M. Es sind dies die höchsten Nistplätze in Polen.

In den nördlichen Woiwodschaften, in denen die Nadelwälder 70 — 80% des ganzen Waldstandes bilden, findet man Reihernester hauptsächlich auf Kiefern, seltener auf Eichen. Im Osten (60% Nadelwälder) beobachtete man Nester auf Kiefern, Eichen und Erlen, in der Woiwodschaft Stanisławów auf Tannen. Es ist zu bemerken, dass in Woiwodschaft Wołyń Reihernester mitten im Schilf angetroffen wurden. Die Zahl der Nester in dieser Gegend vermindert sich immer mehr, in anderen Gegenden beobachtete man oft einen merklichen Zuwachs an Nestern, obwohl einige Kolonien gänzlich vernichtet wurden. Die Veränderungen des Bestandes der Reiher können in Woiwodschaft Poznań seit Jahr 1912 ziffermässig dargestellt werden. In diesem Jahre gibt ECKSTEIN (nach PAX, Wirbeltierfauna von Schlesien, Berlin 1925, p. 367) für Woiwodschaft Poznań („Provinz Posen“) 535 Nester an. Im Jahre 1928 waren nach SOKOŁOWSKI (l. c.) 13 Kolonien (zusammen zirca 770 Nester) und einige vereinzelte Nester. Nachgewiesen ist, dass im Jahre 1934 12 Kolonien mit 750 — 800 Nestern vorhanden waren. Über zwei von SOKOŁOWSKI erwähnte Kolonien waren keine spätere Nachrichten zu bekommen. Aus obigem ergibt sich, dass in den Jahren 1912 — 1926 ein Zuwachs der Nester stattgefunden hat, und der Bestand in den Jahren 1928 — 1934 fast unverändert blieb.

Materiały do rozmieszczenia czapli siwej
(*Ardea cinerea cinerea* LINN.) w Polsce.
Materialien zur Verbreitung des Fischreiher
(*Ardea cinerea cinerea* LINN.) in Polen.

- Kolonie czapli. Obok stojące cyfry odpowiadają liczbie porządkowej kolonii w tekście.
Reiherkolonien. Die nebenstehenden Ziffern entsprechen den Nummern der Kolonien im Texte.
- ||| Okolice z pojedynczymi gniazdami.
Gegenden mit vereinzeltten Nesten.